DISPUTATIO INAUGURALIS, DE CHLOROSI.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

DIONYSIUS DORSEY,

AMERICANUS.

Quo fugit Venus? heu! quove color decens?
Quo motus? quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores? HORAT.

Prid. Id, Junii, hora locoque solitis,

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXVI.

VIRGINIBUS

SACRUM.

DISPUTATIO

INAUGURALIS,

DE

CHLOROSI.

SUMMUM medicinae honorem ab illuſtri hac academia petens, eoque, inter alia ſcientiae medicae documenta, ſcribere aliquod et ſcriptum in lucem edere juſſus, de Chloroſi ſcribendum judicavi.

Chloroſis eſt "Dyſpepſia, vel rei non eſculentae deſiderium, cutis pallor vel decoloratio; venae minus plenae, corporis tumor mollis; aſthenia; palpitatio; menſtruorum ſaepe retentio *."

HISTO-

* Cull. Gen. Morb. G. XLV. Ibidem diſtributionem noſologicam cum Cullenianam tum aliorum videbis.

HISTORIA MORBI.

Circa vel paulo poſt pubertatis initia chloroſis invadit; ſymptomatis talibus, qualia in dyſpepſia * apparent. Cibi deſiderium aut imminuitur, aut abſurdum vitiatumque eſt; quippe enim non ſolum inſolita minuſque idonea, ſed etiam prorſus aliena, et qualia ad eſcam non pertineant, cujuſmodi calx, creta, pruna combuſta, cineres, ſal communis, et ſimilia, praeter naturam, et cum inſaniente quaſi affectu, appetuntur. Simul cibi naturales et ſalutares nauſeam movent, faſtidiuntur, aut vomitu rejiciuntur. Cruda varie turbant, eorumque praeſentium indicium, inflatio manifeſta intus, ructibus prodita, ingratus in ore ſapor, lingua ſordida, et ſaepe cruſta albente obducta, ructus acidi, urgent. Cardialgia et gaſtrodynia vexant. Pleriſque chloroticis alvus adſtricta permanet. Urina primum pallens, ſine odore et limpida, provecto morbo, turbida eſt.

Vultus

* Ibid. G. XLIII.

Vultus vulgo, ut dictum eſt, palleſcit, aut virideſcit, aliquando liveſcit, flaveſcitve. Subſediſſe oculi videntur, et livente circulo circumdantur; labra rubedinem amabilem perdunt. Quae omnia imminutae perſpirationis notae haud obſcurae ſunt.

Arteriarum pulſus, vulgo citi, exigui, humileſque, haud prorſus febrili aeſtu carent. Venae, ut ſupra relatum eſt, minus plenae ſunt. Pedes ſaepe frigent, et cum talis et ad hos vicinis partibus ſub noctem tument; tumet molliter corpus reliquum; ſpiritus difficilis eſt.

Nec actiones animales mali immunes ſunt. E quibus aſthenia relata motus non voluntarios pariter et voluntarios afficit. Nec deficit ſolum anima, et palpitat, praecipue inter clivum aſcendendum, aut motum intenſiorem, cor; ſed aegrotans a motu aliena eſt, aut, ſuſcepto eo, facile delaſſatur.

Animus ſaepe in conſenſum trahitur; qui leviſſimis rerum momentis irritatur, quandoque moeſtus, cogitabundus, et ſolitudinis amator eſt.

Plerumque per totum morbi curſum menſtrua retinentur.

Quibus malis creſcentibus, leucophlegmatia, anaſarca, atrophia, poſtremo mors, ſuccedunt.

CAUSA MORBUM CONTINENS.

Cauſa chloroſin continens eſt canalis alimentaris, maxime ventriculi, fibrarum muſcularium atonia, cum ejuſdem generis fibrarum, tum alibi corporis, tum vaſcula in ſummo corpore perſpiratoria cingentium, ſimili atonia conjuncta, et ſaepe a fibrarum muſcularium, arteriolas menſtruales obtinentium, alia atonia, unde retinentur menſtrua, pendens.

Hanc veram chloroſis cauſam eſſe, omnia morbi haud dubiam fidem faciunt. Quod quo clarius adpareat, ſymptomatum principum explicationem nunc ſubjiciam.

SYMPTOMATUM EXPLANATIO.

Anorexiae.—Anorexiae, ſive cibi praeter naturam in inani ventriculo nullum, aut ſolito minus, deſiderium, facilius intelligetur, ſi prius naturale et ſanum deſiderium fuerit explicatum.

Hac in re priorum pathologorum rationes et explanationes prudens eo omitto, quod neque rebus veris et experimentorum fidei, neque rationi probabiliori, conveniunt, eamque ob cauſam, a peritiſſimo quoque artis medicae, et in uſu medendi maxime verſato, ubique fere rejectas aut pro minus firmis habitas, video,

Cibus deſideratur, quia, vigentibus ventriculi fibris, quibus motus periſtalticus peragitur, vigentibus quae arteriolas, humorem gaſtricum praebentes, cingunt, vigentibus arteriolas perſpiratorias cingentibus, et toto denique corpore fibris muſcularibus; ideo moleſtus in ventriculo ſenſus oritur, quod

deeſt, in quod fibrae ei propriae, ſic vigentes valenteſque, agant; ſimili modo, ac motus voluntarii inſtrumenta, quietis impatientia ſunt, cum vigent valentque, qua contra, languida et laſſa, fruuntur.

Rurſus idem, accepto jam alimento, non amplius deſideratur, quia illa cauſa ſublata eſt. Scilicet, corporis, ut ſemper inter cibum accipiendum poſtque acceptum fit, trunco erecto, alimentum mole ſua et pondere in ventriculum imum decidit, hunc diſtendit, et ſic fibras longitudinales, quibus ejus longitudo contrahitur, latitudo amplificatur, et cingentes ſimul pylorum in contractiones excitat. His, ſpiralium fibrarum contractiones, quibus a ſiniſtra parte in dextram, a ſuperiore in inferiorem, ventriculi diameter imminuitur, ſuſpenduntur; id eſt, motus periſtalticus per aliquam moram et aliqua ex parte intermittitur. Unde, qui ante in inani ventriculo ſenſus ingratus, quo cibi deſiderium conſtat, fuit, is una cum fibrarum, ex qua pendet, actione illa, decedit. In ſano igitur ventriculo contrarius hujus, jejuni et ſaturi, ſtatus eſt;

jejuni

jejuni circulares, ſaturi longitudinales fibrae, et pylorum cingens faſciculus, contrahunt ſeſe, et utriſque oppoſitae relaxantur. Verum,

Ut ad cibi, cum nullus intus in ventriculo eſt, non tamen deſiderati, nimirum, anorexiae, cauſam tranſeatur; cibus eo non deſideratur, quod nulla fibrarum ſpiralium actio, contractiones nullae, ſubſunt, ſaltem debitus earum modus deeſt. Idque fit, propterea quod toto corpore, quîcum conſenſus ventriculo intercedit, et praecipue arteriolis perſpiratoriis, iſtius cum ventriculo conſenſus maxime participibus, tonus imminuitur. Quam rationem res vera et certa confirmat. Nam et omnes morbi cum atonia conjuncti pro conſtante ſymptomate anorexiam adſciſcunt; et, ubiubi anorexia ſubeſt, ibi ſemper atoniam eſſe, manifeſtum eſt. Nec intra ſecundae valetudinis fines, non etiam eadem res cernitur; ſiquidem, qualia multi caſus ferunt, quoties conſuetum cibi imminuitur deſiderium, langueſcitve praeter ſolitum ventriculus, toties atoniae pro tempore indicia

mani-

manifesta sunt. Ita post magnum aestum aut laborem aut jejunium, postve ex subita calamitate moestitiam, saepe prae atonia cibi desiderium solvitur. Quod refrigeratio grata, dummodo haec perspirationem ne supprimat, quies, vini cyathus, aut laetus falsi mali nuncius, saepe contra reducunt. Non tamen in morbis toto corpori inhaerentibus, aut in casibus istis sanitatem non excedentibus, quoque communibus, verum etiam, a subito partis vitio, subito atonia occupat ventriculum. Sic nervorum membri distantis, ut tali post casum, distentio contusumve caput, illum afficere nota sunt. Et, e contrario, ventriculi atonia cum reliquis partibus facile communicatur. Sic multa per victum assumpta, et ventriculo parum convenientia, tonum ejus dejiciunt, perque consensum cum eo varias reliquo corpore partes consimili malo urgent.

Et, sive ventriculi atonia aliunde est, sive alias consensu partes afficit, quoties subest, cum anorexia, seu nullo cibi desiderio, aut

etiam

etiam faſtidio, conjungitur. Ideoque pro cauſa hujus atonia merito habetur.

Nauſea et vomitus ſunt ejuſdem ſymptomatis gradus major; niſi quod hoc ſibi proprium vomitus habet, ut, dum ab eadem atonia et debilitate pendet, ventriculi, in qua conſiſtit, actio ſuſcitata, vigorem pro tempore aliqua ex parte redire, et cerebrum, ex nota corporis lege, quodammodo reagere denotat. Quae vomitus ratio, huic cum multis aliis morbis, quorum ille ſymptoma eſt, communis reperitur.

Ut horum trium ſymptomatum, nempe cibi aut non cum debet deſiderati, aut etiam faſtiditi, item nauſeae et vomitus cauſa, ventriculi fibrarum, quibus motus periſtalticus peragitur, et quibus liquor gaſtricus ſecernitur, atonia eſſe apparet, et haec cum reliqui corporis fibrarum muſcularium atonia fere connectitur; ita, in pleriſque caſibus, haec eadem ventriculi atonia cum fibrarum muſcularium, arteriolas perſpiratorias cingentium, altera, memorabiliter et nunquam fere non, conjungitur; id quod, cum in dyſpepſia propria,

propria, cum in hac chlorotica, cutis pallor arguit. Quarum atoniarum utra causa, utra effectus sit, haud facile dixeris; sed, ni fallor, neutra semper aut pro hac aut pro illa habenda est; et utraque, prout causa remota variat, utravis esse potest.

Quod vero ad atoniam chloroticam, de qua potissimum hic agendum est, attinet; ventriculi, quam summi corporis atoniam pro principe et radicali facilius suspiceris; eatenus saltem, quatenus virginea est chlorosis. Quod ubi fit, mali origo prima in utero quaerenda videtur. Cujus, quoniam cum ventriculo, quam cum summo corpore, arctior nexus est, igitur ventriculi atonia, ut uterinae secunda, ita cutaneae prior, habenda est. Idemque de secunda Sauvagesii specie, quae ab immodico menstruorum profluvio pendet, dicendum est, si quidem eadem uteri, ac proinde ventriculi, summique, ac totius, corporis atonia hanc, quae chlorotidem virgineam, comitatur. Ubi vero infantibus utriusvis sexus idem mali genus incidit, teneros eorum ventriculos atonia, cujus signa

anorexia,

anorexia, nauſea, vomitus, flatus, et acidi abundantia, ſunt, ſaepe urgeri, quis, quaeſo, neſcius eſt? Eſtque hic affectus a genitalibus alienus, et ventriculo magis proprius; ita tamen, ut totum corpus mali particeps facile cernere liceat. Quod ad amatoriam chlorotidem, aliam ſpeciem Sauvageſianam, attinet; quoniam omnia imminuti toni indicia eam quoque comitantur, quatenus ea chloroſis, et non nymphomania, eſt, ex eadem origine, ac virginea, eſſe exiſtimanda eſt. In omnibus igitur caſibus, atonia ventriculi ſubeſt, eaque, tam in pueris quam puellis, ex genitalium atonia naſcitur; in infantili caſu ventriculi affectio idiopathica eſſe videtur.

Rerum alienarum, ut terrenarum, deſiderium caecus naturae impetus aliquis eſt, ut ea potiſſimum materia adſumatur, quae praevalens intus in ventriculo acidum abſorptum tegat. Quantumque ſtimulantia deſiderantur, id fit, ut tonus deficiens excitetur: Cui certae res, ſal communis, ſalſamenta, et ſimilia ſtimulantia devorata, accommodantur. Hujuſmodi adpetitus, ſponte naturae ſuborientes,

haud

haud raro, cum in hoc, tum in aliis casibus, apparent. Et aliquando salutare naturae opus explent, aut ad explendum pertinent, aliquando scopo aberrant, et praesentem noxam augent. Quae res, a nullo animi consilio, nulla certa mente, hujusmodi naturae sive conatus sive impetus esse, sed casu fieri, declarat. Frustraque is et inepte ageret, qui ullam iis curationis partem crederet. Verum enimvero, qui impetus caeci in chlorosi, quocunque modo fiunt, ii causam morbum continentem supra propositam confirmant, atoniamque intus esse, et inde acidi copiam gigni, haud obscure docent.

Ut acidum, et ex eo pendentem cardialgiam, atonia, ita inflationem, et hinc ortos ructus, gignit. Cardialgia autem fit, quia, acidum copia et acredine auctum, extremos ventriculi nervos irritat, et affectionem mordentem, haud facile plene describendam, sed, si semel persensa est, bene intellectam, excitat. Pendere vero acidi nimium ortum ab atonia, ei manifestum erit, qui, quo validior ventriculus est et citius digestionem perficit,

eo

eo minus acidi gigni, citiusque tectum evanescere; in debilitato solo ventriculo, eoque tardiore digestione, abundare demum, et meraciorem evadere, reputet. Ut in inflationis originem inquiratur, in omni ventriculo, etiam maxime sano, inter alimenti digestionem, aërem exire, nemo ignorat; sed plus minusve exire, prout debilior validiorve ventriculi actio est, aeque exploratum est. Hinc, 'qui acidum eructant vix pleuriticos fieri,' in aphorismum ab Hippocrate tractum est; cujus rei hanc rationem accipe. Educitur fermentatione necessaria in necessarium usum aër, scilicet, ut sic alimentum facilius solutu, facilius per fermentationem mutatu, reddatur. Sed, si fibrae longitudinales, et alia agitationis instrumenta, valide agendo, totam massam rite subigunt; particulae omnes bene inter se commixtae, emissum aërem in corpus suum rursus recipient. E contrario, si, deficientibus iis potestatibus agitatoriis, non debita vi et ritu commixtae sunt inter se alimenti particulae, non recipientur corpore harum aër, sed solutus, vagus, elasticamque

ſuam naturam ſequens, implebit, diſtendetque ventriculum, et, qua data porta ruens, ructus forma erumpet.

Inde etiam ruminatio eſt; quia, deficiente agitatione modo relata, nec rite inter ſe commixtis alimenti particulis, hujus firmior pars, juxta cardiam, fluentiori ſupernatans, non hac tandem, quod ſantitatis uſus requirit, recepta permiſcetur, aut integra ad imum ventriculum dejecta, per pylorum ejicitur; ſed, ſupra permanens, et impulſu aliquo cardiam ſenſibilem ſpaſmodico inverſoque motu irritans, per oeſophagum ore rejicitur. Porro,

Gaſtrodyniae cauſa ſpaſmus, hujus eadem rerum acrium irritatio, et ex aëre elaſtico diſtentio, eſt, à qua utraque alibi quoque ſpaſmus, ut in inteſtinis, in veſica urinigera, et ſimilibus cavis, naſci jamdudum exploratus eſt. Cujus rei explicationi eo minus immorandum duco, quod veram eſſe conſtat. Tolle enim ſtercus durum, tolle aërem, quibus colon, ultra modum diſtentum, adſtrictione ſpaſmodica tenetur, et tollis una morbum. Et quis, veſicam, urina ſua ultra modum diſtentam,

ſtentam, educta ſola cathetere hac, ſpaſmodico et dolentiſſimo affectu protinus liberari inſcius eſt? Nonne eundem effectum trahit in pelvi renis calculus? Aut quomodo calculum biliarium ductibus deducat antiſpaſmodicorum, et aliquo conſimili opere ſpaſmum ſolventium, ut opii, ut fomentorum, ut ſanguinis detracti, uſus, ſi nullus ſpaſmus ſubſit? Verum ut ſpaſmus, et humorum acrium irritatio, gaſtrodyneam cauſa continet, ita utrumque, quae reliqua omnia ſymptomata, continet atonia.

Linguam inquinat, ex ſordibus ventriculo concluſis et humoribus vitiatis, ſuboriens uſque vapor. Et iſtarum ſordium cauſa atonia demonſtrata eſt.

Eodem pertinet adſtrictae alvi ratio, cujus, propter conſimilem ventriculi, utpote cujus, et ei continuorum inteſtinorum, eadem et communis natura ſit, atoniam, motus periſtalticus langueſcit, et, propterea quod is tardatur ſupra aut invertitur, hic quoque minus aut non omnino procedit.

Pallor

Pallor vultus languefcenti in fummo corpore fanguinis, unde color pendet, motui, ideoque imminutae vafculorum actioni, debetur. Cumque haec a fibrarum mufcularium vafcula cingentium contractionibus pendeat, ita imminuta ea has languefcere declarat. Eftque haec fummi corporis cum ventriculi conjuncta, cujus ante facta mentio eft, atonia. Quod verum effe, et hic quoque atoniam locum obtinere, pallor cutis indicat. Viridefcens quafi calor, (nam mera viredo non eft,) flavefcenfve provectiorem hunc effectum fignificat, fcilicet, non folum languefcere humorum in extremis meatum, fed fanguinis rubri ad fuperficiem nihil prorfus accedere, et, quicquid fubter cuticulam effufum eft, id, deficiente impetu, vique a tergo fracta, non poffe per foramina cuticulae transjici, fed, hanc inter et cutem ftagnando, fic degeneres colores affumere.

Eodem pertinet pedum frigus et venarum minor plenitas. Nam, ut corporis calor, quaecunque ejus caufae origo fit, femper fanguinis motui refpondet, et pro hujus vi et magnitudine major aut minor eft;

ita,

ita, ubicunque calor deficit, deficere ſimul ſanguinis motum ſequitur. Cumque hic, in extremis partibus, minime cordis et arteriarum actione ſuſtentetur, ut ejus auxilii defectum ſuppleat propria arteriolarum ipſarum irritabilitas neceſſe eſt. Sed neque ſic ſuppletur, propter irritamenti naturalis, nempe ipſorum humorum vaſculis fluentium, defectum, id eſt, ex impetu et copia eorum diſtentionem; Humores enim, quia minus abundanter et minori cum impetu profluunt, igitur non ſatis ſua vaſcula diſtendunt et horum actionem excitant. Hinc deficit horum vaſculorum tenſio, et ut tonus, inde magna ex parte pendens, deficiat quoque neceſſe eſt. Eſtque hoc in alteris arteriarum finibus atoniae porro exemplum.

Jamque ex naturalium ventriculi, corporis ſummi, et extremi, actionum ſtatu, eatenus eoque fine tenus atoniam ſubeſſe, et cauſam proximam, ſupra propoſitam veram, eſſe, ſatis, ſpero, patebit.

Verum et alibi corporis, immo late per hoc, atoniam invalere, alia porro ſuadent, quorum

quorum deinceps explicationem adgredior.

Cum perſpirationis ſtatus non ſolum a fibrarum muſcularium, proprias ejus arteriolas cingentium, et harum actionem ſuſtentantium, naturali, ſed etiam a cordis et arteriarum vitali, actione pendeat; igitur deficiens illa, hanc quo deficere, et per univerſas arterias corque atoniam ſpargi probat. Sed huic concluſioni, haud invalidum quamvis argumentum offerenti, ſoli tamen, probatio non incumbit. Eandem rem cordis et arteriarum majorum ſtatus, quarum pulſus 'exigui humileſque' ſunt, oſtendit; oſtendit venarum minor ſolito plenitudo. Quorum utrumque cordis et arteriarum atoniam imminutamque actionem declarat.

Quin et difficilis, anheluſque, praecipue inter clivum aſcendendum, ſpiritus, quod difficilem per pulmones ſanguinis tranſitum ponit, eandem rem confirmat. Nec me latet, hujus effectus alteram cauſam, nempe ſanguinis abundantiam inſolitam, cum aucto praeter modum impetu, aliquando quoque eſſe.

esse. Verum, cum in hoc casu potestates sanguiferae minime tantae sint, quantis ad hanc rem opus est, nec vitium locale, quod altera causa esse potest, ullum suspicetur; ideo arteriae pulmonalis atoniam, seu actionem deficientem, solum hic delinquere credibile est.

Haec igitur haud obscure ostendunt, totum genus sanguiferum, continentis chlorotidem atoniae, neutiquam expers esse, et ad hoc ipsum, nempe morbum ab atonia contineri, probandum, aliquid ponderis adferunt.

Eodem pertinet actionem animalium status. Nam, praeter motus involuntarii instrumentorum, jam probatam atoniam, quae animales quoque potestates, ex qua eorum vigor pendet, defectum demonstrat, voluntarium etiam motum peragentes potestates, nempe, musculi et partes omnes musculares, quarum actio voluntati subjicitur, minus valide in chlorosi agentes, potestatem illam, in qua motus sui, et omnis quidem corporei, principium positum est, nempe animalem, cum animi facultatibus conjunctissimam, labare argumento est. Quae potestatis animalis

lis debilitas idiopathica utique non eſt; nam, licet ab ea naturales pariter et vitales, denique omnes corporis actiones, funditus pendeant, et hanc ſui originem ſpectent, (cujus rei probatio amplius incerta aut controverſa non eſt,) tamen in ſe abſoluta non eſt; praeterque res externas, iis ipſis, quas ut cauſae origo continet, actionibus, ad idoneam ſuam conditionem tuendam, indiget. Ideoque, ut toni cauſa primaria eſt, ita et ipſius cauſa, licet ſecundaria, tonus eſſe reperitur. Utque deficiens poteſtas animalis deficientem tonum, ſeu atoniam facit, ita deficiens quoque, unde unde tonus, rurſus illam labefacit. Tonuſque non ſolum ſtimulantibus aut ſedantibus rebus, quae ipſis fibris muſcularibus, ſed quae nervis, has inter et cerebrum, et ipſi demum huic, admoveantur, afficitur, majorque aut minor eſt, non ſolum prout fibrae, quarum eſt, magis aut minus vigent, ſed pro poteſtatis animalis magnitudine. Ut ejus rei exemplum, ad rem praeſentem attinens, in medium proferatur; in chloroſi ſtatus uteri, ſive nimiis menſtruis ſive nullis, atonicus factus, poteſtatem animalem

malem ſimili affectu, nempe cerebri collapſu, ſeu excitatione imminuta, impertit. Haec ſic imminuta ſimul fibras muſculares alibi corporis, maximeque in ſummo hoc et ventriculi, minori tono afficit, ſimul menſtrualium vaſorum extremorum, unde ipſa exorta eſt, atoniam porro auget; eaque, toto corpore atonia vigente, in majus imminuitur. Eſtque haec ratio, qua poteſtas animalis ſimul infert atoniam quae chloroſin continet, ſimul ab ea debilitatur. Hinc, ob motus voluntarii inſtrumentorum labem, aut 'invita mulier motum omnem corporis ſuſcipit, aut ſuſcepto facile et ante ſolitum delaſſatur.'

Cumque corpore, praeſertim in ſua origine, affecto, affici animus ſoleat; hinc hujus irritabilitas aut moeſtitia. Quod autem idem quietem dulcem habeat, ejus rei patet explicatio; quippe enim qui exerceri prae debilitate nequeunt, iis quies grata ſit neceſſe eſt: In ea chloroſi, ubi uterus laborat, ſolitudinis amor a viri ſaepe pendet. Nam pariter chloroſis, pariter ejus cauſa remota,

menſtruorum retentum profluvium, ab atonia genitalium, quam inopia veneris fecerit, exoritur. Inopiam autem veneris, pariter ac nimium uſum, debilitare corpora, compertum eſt. Hinc Celſi, ſi verba rite recordor, 'Concubitum rarum excitare, frequentem ſolvere' dicentis, haud falſus, niſi quod modo errat, aphoriſmus. Verum alia ſolitudinis deſiderii, praeter amorem non expletum, cauſa ſaepe animi moeſtitia eſt. Quae, cum ſedans affectio ſit, ſedatae cerebri actionis documentis jam expoſitis, annumeranda eſt. Quo autem modo quivis cerebri ſtatus conſimilem animi gignat, et ab hoc contra augeatur, quaeſtione, tum quia longa nec propoſito neceſſaria, tum quia difficilis eſt, tum quia religiones perſtringere videri poſſit, abſtinendum exiſtimo.

Jam commonſtrato, ut ſpero, veram chloroſis, " cauſam eſſe canalis alimentarii, maximeque ventriculi, fibrarum muſcularium atoniam, ſive illic ab origine, ſive a conſimili fibrarum muſcularium vaſculorum menſtrualium, primitus exortam, et in utroque caſu

cum

cum ejuſdem generis fibrarum, tum alibi corporis, tum in ſummo hoc arteriolas perſpiratorias cingentium, conjunctam ;" proximum dein eſt in cauſas ejuſdem morbi remotas inquirere.

CAUSÆ REMOTÆ.

Seminium chloroſis, cum menſtrua retenta aut copioſius juſto profluentia non ſequitur, eſt totius corporis, fibras ubique muſculares afficiens, atonia. Quam rem ita ſe habere omnia quae de cauſa morbum continente dicta ſunt, pariter confirmant.

Haec atonia poteſt aut primigenia aut acquiſita eſſe. Cum acquiritur, a poteſtatibus nocentibus, quae ſimul cauſae occaſionales eſſe poſſunt, quales ſequentes ſunt, exoritur. Cum a menſtruorum tum, cum ex ſani corporis lege profluere debent, retentione aut minus juſto profluvio pendet, cauſa ejus in menſtruorum retentorum cauſa quaerenda eſt.

eſt. Eſtque hic idem aut atoniae primigeniae, aut acquiſitae, caſus.

Menſtruorum tum, cum profluere debent, retentio aut defectus ad vaſa genitalia, juſto tempore non explicata, referenda ſunt. Quod rurſus aut totius generis nervoſi motorii, aut ipſorum genitalium vitio, aut utrique ſimul, tribuendum eſt. Totius generis nervoſi motorii vitium eſt deficiens in arteriis menſtrualibus, quomodo ſupra explicatum eſt, tonus deficiens hunc nervoſa, et utrumque, continens animalis, poteſtas; et quia haec deficiunt, ideo ſanguis per eadem vaſa parcius et minori impetu profluit. Hinc tenſio, tono vaſorum neceſſaria, quoque deficit. Quo fit ut malum confirmetur. Vitium ipſius uteri proprium, menſtruorum profluvio obſtans, eſt quaedam fibrarum vaſorum motricium conditio, qua eae, ut ſolida ſimplicia, aut nimis laxae, aut nimis vigentes, quorum illud veriſimilius eſt, humori nervoſo et animali recipiendo parum habiles redduntur. Poſtremo, ſi hae vitii immunes ſunt, et nihil in conformatione peccat, atonia vitae decurſu

variis

variis casibus inducta, malum creare potest. Qui casus idem sunt, qui morbum, quaecunque ejus origo sunt, alioquin creare solent; et in causis occasionalibus quaerendi sunt.

CAUSÆ OCCASIONALES.

Ejusmodi omnes sunt, quae atoniam aut faciunt aut factam augent. Ea sunt, venus nulla, nimia, immodicum menstruorum aut alia profluvia, quietum vitae genus, victus lautus aut ex lauto tenuis, relaxantia, sedantia, animi affectiones reprimentes; frequens cum sexu altero, praecipue si quis aut est amabilis aut videtur, sine eo quod cupitur, commercium. Denique, omnia quae libidinem frustra accendunt.

Quomodo venus nulla, aut nimia, aut menstruorum profusio, obsint, jam ante explicatum est. Alia profluvia immodica eodem modo agunt, nempe, universorum vasorum tensionem imminuendo, et sic totius corporis laxitatem

tatem inducendo. Quietum vitae genus, quia ſanguis ſuis vaſis non ſatis percitatur, igitur, ut in extremis languide profluat, efficit. Hinc, cum ubique vaſorum, tum prae caeteris in extremis deficiente tenſione, deficiat tonus neceſſe eſt. Deficiens tonus, quomodo reliquas omnes actiones corporeas, atque ipſam cerebri labefaciat, explanatum eſt.

Victus lautus, praeſertim cum quieto vitae genere, ſine quo effectus ejus nihil plerumque valet, propterea quod hunc exercitatio penſare ſolet, plethoram dando agit. Plethoram autem debilitatis et atoniae cauſam eſſe, indicio eſt deſidum omnium et opipare victitantium habitus imbecillus ſemper et atonicus, cum eorum comparatus, qui, exercitatione et modicis dapibus contenti, magnum ſibi cum vigore robur pariunt. Hinc, qui quondam exercitationi et menſi frugi aſſueti robore corporis praevaluerant, otio et gulae inſervientes, arthritide, in atonia poſito morbo, demum aſſiciuntur. Ex victu lautiore in tenuem et parciorem tranſitus, quo modo atoniam creet, neminem latere poteſt.

Tenuem

Tenuem victum debilitando nocere patet, qui, post lautiorem, quomodo sic quoque etiam magis noceat, aeque manifestum est. Nam in hoc casu, praeter debilitatem, ex alimenti parte subtracta existentem, ipsa consuetudinis novatio debilitat.

Laxantia, fibras firmi simplicis afficiendo, agunt. Hujusmodi aquosa per potionem assumpta, calida, thea, et coffea, sunt. Quae sese fibris simplicibus insinuando harum aggregationem, quam dicunt, afficiunt, particulas mixti longius inter sese disponendo. Tempus fuit, cum hanc et multas medicinae usui necessarias, pariter et ingeniose tractatas, doctrinas scire cupidis, ad eas aditus non, ut nunc, in illustri hac academia negaretur.

Laxantium et tonum delentium numero ipsius ventriculi distentio annumeranda est; est enim haec firmi simplicis resolutionis nota omnibus causa. Hanc distentionem inferre possunt aut nimia alimenti copia aut aër, qui quodam tenus intus semper explicatur, ultra modum explicatus. Eodem pertinet

tinet calefacientium ſive intus, quales eſcae et potiones multae ſunt, ſive extrinſecus, quale balneum eſt, uſus: Quae ſimiliter, ac jam explicata alia relaxantia, in firma ſimpliciora agunt. Partimque, ut ſub hoc capite comprehenſa, partim ut quietum vitae genus, humidus coeli ſtatus agit, maximeque, ſi quis parum aſſuetus ex ſicciore in hunc derepente pertranſivit.

Sedantia, qualia potiones validae et ſpirituoſae, opium, nicotiana, et acida fermentata, ſunt, quo modo omnes corporis actiones imminuant, non eſt quod explicem; eo minus quod in cauſae proximae explicatione ejus doctrinae principia fuſiſſime explicata ſunt. Satiſque eſt, omnia ad atoniam recte gignendam pertinere; ideoque pro cauſis remotis dyſpepſiae jure habenda eſſe.

Sedantium in numero habendae ſunt animi affectiones, cerebri incitationem imminuentes. Hujuſmodi ſunt in amore repulſa, metus, animi dolor, ultio negata. Animi in corpus imperium difficile et longum explicatu eſt; quod igitur hic, et quia res vera

neutiquam

neutiquam dubitabilis eſt, omittendum exiſtimavi, ad morbi dehinc prognoſin tranſiturus.

PROGNOSIS.

Neque cum ſanitatem receptura, neque cum exitio futura eſt, brevis morbus chloroſis eſſe ſolet. Si ſola debilitate peccatur, aut menſtruorum retentio in cauſa eſt, ac neque labes congenita, neque vitium locale malorum omnium origo ſunt, corpus roboratum et reducta ſuis remediis menſtrua, ſalutem promittunt. Quam in illis alteris cauſis reducere, majoris molis plerumque eſt. Verum haec praeſagii pars eo lubrica magis et fallacior eſt, quod labes congenita et affectio localis difficillime explorantur. Solumque, ſi corporis exigui incrementum tarde procedat, aut ſi, ob parum idoneam conformationem, parentis menſtrua operoſe conſtituta ſint, conjici quodammodo poſſunt.

CURATIO.

In curatione, ventriculi uterique, cum hujus affectio ſubeſt, debilitas et atonia ſpectanda eſt, cauſaque ejus praecidenda. Chloroſeos, a menſtruorum retentione pendentis, curatio in iis reducendis conſiſtit, ad amenorrhoeae rationem releganda. Aliunde ortae conſilia medendi ſunt eadem fere ac in dyſpepſia, niſi quod hic quoque genitalium, animique libidinem ſpectantis, ratio habenda videtur. Primum eſt cauſas remotas redituras vitare, praeſentes tollere; alterum atoniam et debilitatem, tum in ventriculo, tum alibi corporis, auferre.

Quod ad primum conſilium attinet, ex cauſis remotis ante omnia ſeminium corrigendum eſt. Cumque id atonia primigenia eſt, extra chloroſi mendentis poteſtatem eſt; et curatio ejus ad quandam morborum in atonia poſitorum, quales hydrops, emanſio menſium,

menſium, dyſpepſia, et ſimiles affectus ſunt, prophylaxin redit. De quo hic agere a propoſito praeſente alienum eſt.

Cum acquiritur atonia, ſimul poteſtates quibus illata eſt vitandae, ſimul corporis, quo atonia conſtat, ſtatus, quod ad ſecundum conſilium pertinet, eſt tollendus.

Quae atoniam inferunt, ea poteſtatum nocentium, quae alias, ſcilicet, poſito jam intus ſeminio, cauſae occaſionales, ſeu morbum excitantes, dicas, nomine ſupra expoſitae ſunt, vitandaeque omnes ſunt.

Igitur, ſi concubitus deſiderium atoniam intulit, nuptiae erunt remedio. Si nimia veneris indulgentia nocuit, ei ſola via, qua fieri poteſt, parcendum, ſcilicet, incitamento libidinis tollendo. Eoque praecipuum remedium victus lautior et plenior vitatus, contrarius quaeſitus, eſt; ſed de hac re ſuo loco agetur. Abſtinendumque viri cubili eſt.

Cum immodicum menſtruorum et alia profluvia noxae fuerunt, ea ſuis remediis ſiſtenda.

Pariter

Pariter lautus victus, et quietum vitae genus fugienda; ille non solum quia libidinem accendit, sed quia pariter ac hoc, vasa corporis implendo, stimulum, ex sanguinis motu pendentem augendo, tensionemque nimiam seu plethoram dando, ad atoniam viam facit. Transitus autem e victu tenuiore in lautiorem tum hoc nomine caveatur, tum, quia subita repletio, consuetudinis mutatione, periculosa est.

Cavendum etiam a laxantibus, quae humore et calore nocent, sive ea intus, ut thea, coffea, potionesve calidae et imbecillae, sive extrinsecus, ut in balnei usu, agunt. Quae longo usu firmorum simplicium mixturam mutent, necne, incertum est, sed aggregationem mutare et laxiores fibras reddere non addubitantur. Cumque firmi simplicis conditio vivi proprietates afficiat, illiusque, exempli gratia, laxitas hujus tonum imminuat, quare talem laxitatem facientia caveri jubeantur, neutiquam obscura causa est.

Altera laxationis causa distentio esse dicta est, et in ipso ventriculo, morbi sede agere. Cujus igitur causa, sive ea alimenti, sive aëris

ris evoluti, et elaterem denuo nacti, copia eſt, tollenda aut evitanda eſt. Evolutionis aëris prohibendae ratio in tono ventriculi reſtituendo, de quo mox dicetur, conſtat.

Sedantia, ſupra dicta, nempe potiones meraces, vinoſae, aut ſpirituoſae, item opium, nicotiana, et acida fermentata, eo noxiora ſunt, quod in ipſum ventriculum, morbi caput, agunt, hujuſque fibrarum motricium tonum protinus imminuunt; unde harum cum reliquis totius corporis ſimilibus fibris, per cerebrum conſenſu, tonus ubique, et ſimul nervoſa et animalis poteſtas, imminuuntur. Sicque late corpus affectum animi ſtatum afficit, ut nullae actiones, ſive hujus, ſive illius, intactae malo evadant. Verum, ut a ventriculo ad cerebrum, et dein ſic ad totum corpus, eque corpore ad animum, atonia tranſit; ita animi vitium ad idem cerebrum, perque hoc in totum corpus, diffunditur; uno verbo, fibrarum motricium ſtatus ad cerebrum labem tranſdit, et hujus affectio ad illas ubique, quarum actionis origo eſt, perfertur. Excitandus igitur animus, metuſque moeſti-

tia,

tia, et ſimilium affectuum ſedantium cauſae, quantum res ſinat, auferendae et prohibendae ſunt. Potionibuſque modo et ſupra relatis, et nicotianae ſtimulo, ita abſtinendum; ut caute tamen id fiat, et prior conſuetudo mutatione paulatim facta, ſimul efficaciter, ſimul tuto, ſolvatur.

Ad alterum conſilium explendum, et tum ventriculi tum corporis alibi, atoniam auferendam, conveniunt tonica remedia, et toti corpori et ventriculo, admota. Illa ſunt exercitatio, frigida lavatio, aër frigidus, et perſpirationem ſuſtentantia; haec ad victus rationem, corticem Peruvianum, et chalybeata redeunt.

Omnium tonicorum, iis qui eam tolerare poſſunt, longe praeſtantiſſimum exercitatio eſt; quippe quae, niſi immodica et ſupra vires ſuſcipiatur, nunquam, ſicut reliqua, in atonicum effectum degeneret. Ei plerorumque hominum ſalus, quodque morbos, in quos deſides et otio inſervientes nunquam non implicantur, effugiant, tribuendum eſt, ejuſdem neglectui imbecillorum, quo in numero

mero literarum disciplinae dediti, et omnes fere, ut Celsus ait, urbani sunt, maximeque mulierum, quae raro satis exercentur, morbi, et prae caeteris, dyspepsia, cahectica mala, et hoc de quo agitur, imputandi. Non igitur chloroticis, quam tantopere affectare solent, indulgenda quies et solitudo, sed actio inculcanda. Cumque viribus accommodanda exercitatio sit, ne deficiens nihil agat, nimia lasset, eoque atoniam, cujus in remedium paretur, augeat et confirmet, si magna debilitas est morbusque provectus; ipsius corporis per suos musculos motui gestatio anteponenda. Dein, aut cum ab initio minor debilitas fuerit, ambulatio non vehemens, eoque inconstantior, sed lenior et aequalior, respondebit. Quae quomodo agat, minime ambigitur. Quippe enim tot toto corpore musculi, in actionem concitati, sanguinem per venas, ubi minime validis viribus movetur, has comprimendo, percitat. Hinc cito ad dextrum cor et pulmones, perque hos, cito ad sinistrum, eque hoc ad arteriam, suis ramis universum corpus adeuntem, cito denique ad arteriolas perspi-

perſpiratorias, quae ſolae omnium inſtrumentorum ſecernentium, cordis et arteriarum majorum actione aucta excitantur *, ſanguis percitatur. Sed, excitatis arteriolis perſpiratoriis, nempe in externa corporis ſuperficie, fibrae ventriculi motrices, quibuſcum illae conſentiunt, et, ut veriſimile eſt, arteriolarum humorem gaſtricum praebentium, alterae, ſaltem in hac internae ſuperficiei parte, excitantur, et ſic ipſa, de qua agitur, ventriculi tollitur atonia. Quae vaſculorum perſpiratoriorum exercitatio intra modum continenda eſt, ne, ſi ad ſudorem uſque fiat, hunc, more omnium auctarum ſecretionum, pro ratione collapſus ſequatur. Iterandumque conſtantia aliqua remedium, quia non uno impetu tantum malum ſuccidendum, conſuetudine certa ſtabili paulatim convellendum eſt.

Idem, protinus et recta, lavatio frigida, quod circuitu quaſi quodam exercitatio, praeſtat. Nam, ut in hoc ſanguine percitato, tonus

* Cull. inſtit. CLXXXI. et CCLXXII.

tonus augetur, quem inde poteſtas nervoſa et animalis excitata confirmat; ita in illa ſedans frigoris vis, extremos nervos ſentientes afficiens, perque hos poteſtatem nervoſam et animalem imminuere tendens, lege corporis, hanc contrario ritu afficit, cerebrique vim ſupra ſolitum modum intendit. Et ſic, aucta poteſtate animali, augetur dein nervoſa, poſtremo tonus, cum in aliis, tum prae caeteris in perſpiratoriis externae ſuperficiei vaſis, hujus calore et totius corporis vigore teſte, intenditur. Atonicum autem hoc remedium per inſitam cerebro vim agit, qua quicquid ejus actionem imminuere aut extinguere periclitatur, id lege dicta contrarium effectum, nempe majorem ſolito illius actionem, ſuſcitat; igitur, ut id fiat, certa quadam cerebri vi quae ſic excitetur, opus eſt. Neque enim, ſi minor juſto ea eſt, effectus conſequetur. Ideoque provecto hoc et ſimilibus in debilitate poſitis morbis, parum tuta frigida lavatio erit. Cui ſimiliter,

Frigidus aër, ſed minore gradu, agit; non enim tam eventu ſtimulando, quam eventu

 tonum,

tonum, perque eandem ac ante legem, dando, neque ſubita virtute, ſed paulatim exerta, remedio eſt. Similiter tamen ſentientium nervorum fines, per hos cerebrum, hujuſque dein interpoſita quae communis omni corpori eſt actione, omnis corporis fibras motrices communiter excitat, tonoque et contractilitate auget. Sed, quanto minor ſedans vis, ad tonicam, quam ſtimulantem, virtutem dandam, requiritur, tanto in debilitate aëris communis, quam lavationis, frigus tutius eſt, liberiuſque adhiberi licet. Verum et huic ſuus modus ſtatutus eſt; et perquam frigidum coelum, aſſidue ſine reactione ſedando, et vim cerebri reactricem ſuperando, ultro infert debilitatem. Tutiſſimuſque ſemper aër frigidus, cum exercitatione conjunctus, erit. Ad tonica quoque pertinet, eodemque, quo lavatio frigida ac aër frigidus, modo agit frigida potio; cujus tamen hic locus non eſt.

Perſpirationem ea, de quibus dictum eſt, tonica ſuſtentant, quod quo modo praeſtent, ex dictis quoque patet. Praeterque ea ex

rebus

rebus externis (nam intus adhibita ab hoc capite aliena ſunt), debita ſummi corporis temperies perſpirationem fovebit. Neque hoc praeceptum alteri de aëris frigore contrarium eſt. Modum eſſe ejus rei dictum eſt, quem hoc praeceptum reſpicit. Nam licet, quieſcente et parum tecto veſte corpore, omne frigus, quamvis non maximum, ad perſpirationem imminuendam aut etiam ſupprimendam pertineat; tamen vel cum exercitatione, ut Batavorum juſſu Boerhaaviano glaciem ſuperlabendi conſuetudo indicat, conjunctum, vel corpore veſte tecto adhibitum, ſatis magnum frigus perſpirationi non inimicum eſt. Quod ſit, quia exercitatio, caloris genetricem poteſtatem augendo, aut veſtis vaporem, aſſidue e corpore dimanantem, concludendo et cumulando, neceſſarium vegetae perſpirationi temperiem ſervat. Cave tamen ne ſub calore coeleſti nimium veſtis onus praecipias; ſic enim, naturalem nimis augendo jam ante praeter modum relaxatas, fibras etiam magis relaxares, et tum demum in praeceptum de aëris frigore incurreres.

Abſoluto

Abſoluto de remediis tonicis, toti corpori admotis, ſermone, ad ea quae intus aſſumpta agunt, tranſeundum eſt. Horum primum victum ſpectans eſt. Qualis victus parum conveniat, et poteſtatibus nocentibus annumerandus ſit, ſupra ſatiſque fuſe expoſitum; cujus rei nullam hic partem repetam. Sed huic loco reſervata eſt propriae alimenti actionis explicatio. Cum victus plenus, cujus effectum quae prohibeat idonea exercitatio non adhibetur, plethoram gignando, tenuiſque, vaſa non ſatis implendo ſtimulandoque, atoniam pariter inferat, ideo adverſus atoniam jam factam, neuter, ſed utrivis medius, convenit. Victus autem plenus aut contra, non ſolum pro copia aut inopia ejus eſt, ſed prout plus minuſve alat. Plus alit caro et ex carnea natura conſtans materia, minus ex plantarum genere parata. Conſtituta igitur atonia, et morbo inde facto, materia ex plantarum genere, quippe debilitante, et omnia praeſentia ſymptomata augente, pro certo abſtinendum, aut farinaceis, quae hujus generis minime imbecilla eſt, parcius utendum, indul-

indulgendaque altera materia nunc eo eſt, quod nimis alendi periculum jamdudum ſuſtulit digeſtio imminuta, quodque ventriculus minore tono praeditus aliquid, quo hic augeſcat et ſuſtineatur, deficientibus viribus concoctricibus, requirit. Non tamen ad ſatietatem aut naturae maxime alentis, danda videtur; ne ſic crudeſcat intus et turbarum augeat numerum. Itaque paratam, ut ſolutu et concoctu quam expeditiſſima ſit, nempe fluentem, praecipue dare convenit. Hinc juſculorum uſus utilis. Et cum firmi aliquod datur, ut id quam leviſſimum et minime viſcidum ſit oportet. Hinc provectiorum animalium, quam aetate minorum, caro convenientior eſt, quam leviorem et concoctu faciliorem eſſe, experimentis per vomitum inſtitutis exploratum eſt.

Tonica medicamenta, cortex Peruvianus et chalybeata ſunt. Quorum ille quotidie dari ita debet, ut poſt decimum quemque vel decimum quartum diem, uſus ejus, ne nimia et aſſidua actione tonum tandem imminuat, intermittatur. De actione tonico-

rum,

rum, quae multis in hac academia tempestatibus a multis tractata est, supra dictis addere supervacuum est.

Eundem fere, quem cortex Peruvianus, chalybeata seu ex ferro parata usum praestant.

Perducto ad finem qua potui hoc opusculo, quicquid in eo minus limatum aut emendatum est, ubiubi a vero aberasse sive ratio aliqua sive res videbitur, eorum faciliorem hoc veniam spero, quod adolescens, quod scribendo inassuetus, denique quod temporis ex morbi casu angustia pessus, necesse habui scribere. Praeceptoribus meis, ob doctrinae medicae fructum, gravissimis et insuper viris Culleno et Monroni, propter auxilium aegrotanti datum, gratias maximas ago.

T A N T U M.

T A N T U M.